

Örök idők szövedéke

Pérel Zsuzsa kiállítása

P. SZABÓ ERNŐ

Tornyai János Múzeum, Hódmezővásárhely,
2017. V. 28. – VIII. 20.

K
kiállítás

Négy év alatt immár a negyedik nagyszabású kiállítást rendezik a hódmezővásárhelyi Tornyai János Múzeumban az intézmény és a Kovács Gábor Művészeti Alapítvány együttműködésében. A sort Koszta József gyűjteményes kiállítása indította (2014), Barcsay Jenő (2015) és Kondor Béla (2016) tárlata után pedig most Pérel Zsuzsa képzőművész *Örök idők szövedéke* című bemutatója folytatja. Nem véletlenül: a művész egyik alkotása nélkül sosem született volna meg a Kovács Gábor Művészeti Alapítvány. Pérel munkássága olyan közel áll az alapítóhoz, hogy gobelinjeiből, rajzaiból állandó kiállítást rendeztek a (korábban meditációs központtá átalakított, néhány év múlva sajnos eladott, ma kormánykézbe került) sopronbámfalvi kolostorban, sőt, az épület felújítása, újranitása alkalmából készítette el Pérel az *Axis Mundi* című munkát. Kovács Gábor oly mértékben „beleásta” magát az életműbe, hogy a hódmezővásárhelyi kiállítás megnyitóján ő tartott tárlatvezetést.

Az a bizonyos döntő jelentőségű mű Pérel egyik ikonikus alkotása, az *Aequilibrium* volt, amelyet az aubussoni kárpitművészeti múzeum vezetőjének

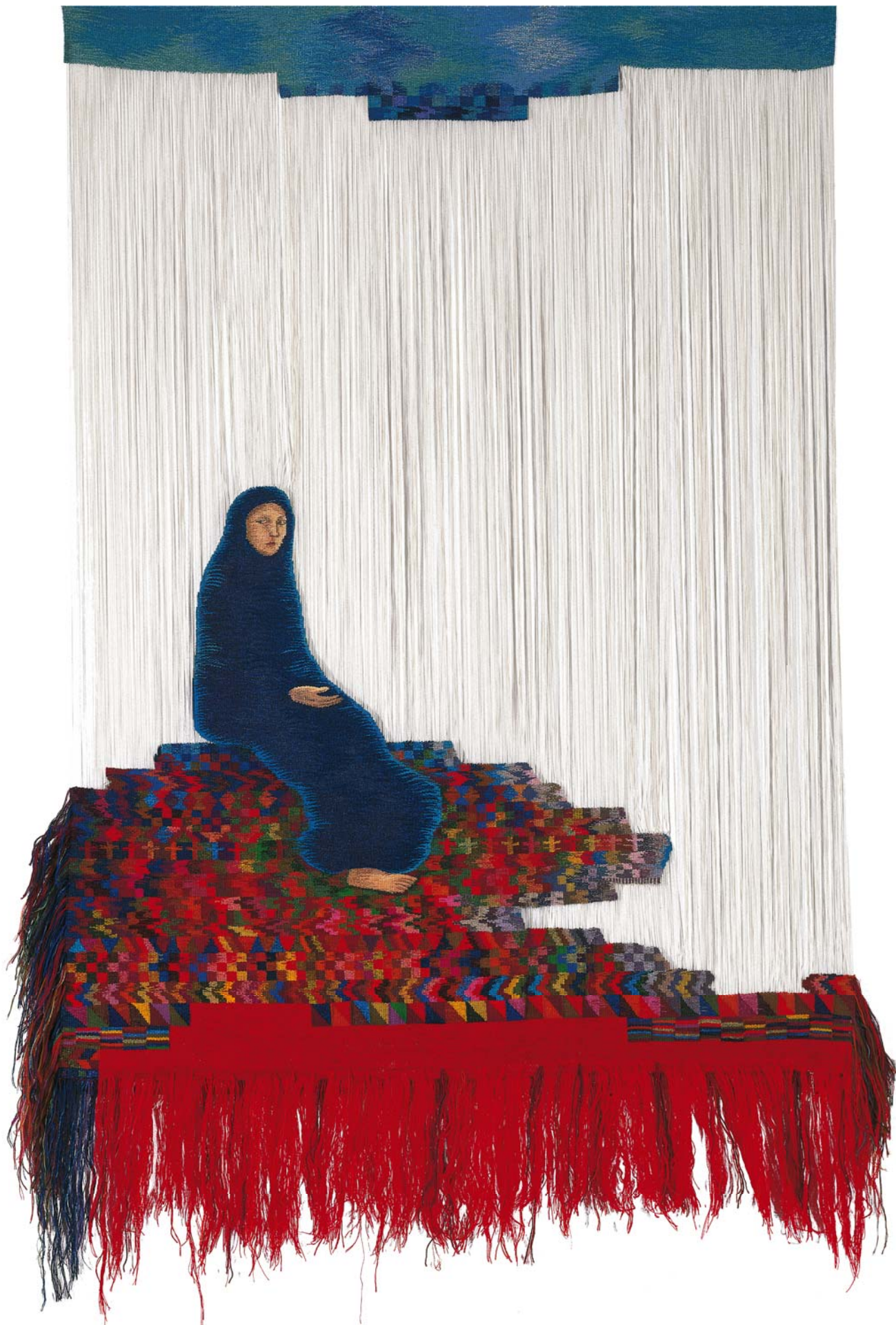
kifejezett kérésére készített el, majd mutatott be a szövött kárpit fővárosában, ahol az a megtiszteltetés érte, hogy a magyar művészek közül elsőként rendezhetett egyéni tárlatot. Itt pillantotta meg a művet a gyűjtő, aki számára az alkotásban megnyilvánuló egyensúly, az ezen alapuló értékszemlélet döntő jelentőségűnek bizonyult az alapítvány létrehozásában. Művész és mecénás együttműködése azóta is tart, a gyűjtő és a múzeum kapcsolatának szorosságát pedig az is jól mutatja, hogy időközben Kovács Gábor mintegy négyszáz műből álló magángyűjteményének válogatott száz darabját is bemutatták Vásárhelyen.

Ami pedig azokat az értékeket illeti, amelyek Pérel Zsuzsa életművét jellemzik, érdemes idézni azt, amit Michele Giffault, az aubussoni Falikárpit Múzeum igazgatója írt róla: „Művészete inkább szent, mint vallásos, inkább himnusz,

PÉRELI ZSUZSA: Daniel Stein családja, 2017, akvarell, fotó, papír

mint ima vagy ex voto.” Különös megállapítás ez egy alkotóról abban a profán korban, amelyben élünk, amelyben a művészetet oly gyakran igyekeznek elválasztani a hittől, az érzésektől, az érzelmekről, hogy szakmaiságát, önmagában vett művészi kvalitását hangsúlyozzák. De hát valóban ritka jelenség a kortárs művészet világában az olyan művészet, mint Pérel Zsuzsáé. Fonalakkal fest, tenyérnyi rajz alapján kezd munkába, a benne rég formálódó belső vízió jelenik meg, módosul, kap végső alakot a gobelinen, amelyet minden esetben maga szó meg. Pérel számára a lehető legszemélyesebb műfaj a kárpit művészete, amelynek tradícióit hűségesen őrzi, ugyanakkor számos új elemmel gazdagítja is, olyannyira, hogy a szó legteljesebb értelmében vett képzőművészet az, ami tevékenysége nyomán létrejön. Művészete úgy teljesedett ki, hogy nemcsak hazai, de a

PÉRELI ZSUZSA: Sentinella, 2000, falikárpit, gyapjú, zsenília, magángyűjtemény

műfaj külföldi szakértői szerint is a gobelin egyik legjelentősebb kortárs mesterévé vált, miközben egyre komolyabb helyet foglal el munkásságában az 1970-es évek óta jelenlévő grafika. Az 1990-es évektől papírmunkákat, papírplasztikákat is készített, az ezredforduló után pedig megjelent művészetében a saját alkotásaira reflektáló kollázs is.

A kiállítás hat nagy fejezetre osztva mutatja be azt a nagy ívű pályát, amelyet 1968 óta bejár, amikor is találkozott Tarján Hédivel, aki megtanította szőni, előkészítve őt a főiskolára. A *Padlástörténelem* darabjai az indulás időszakát idézik, a régi fotók, tárgyak, falusi, kisvárosi életek inspirálta műveket. Az 1980-as évek közepéig terjedő időszakot elsősorban a fotográfia, mégpedig a jellegzetesen századfordulós, barnára hívott, megfakult fénykép inspiráló hatása jellemezte. Azoknak az emberi viszonylatoknak a jelenléte, amelyek emlékét a fotók őrizték, utalva az élet kiemelkedően fontos eseményeire, a sorsfordulókra, a találkozásokra. A férfi és a nő egymásra találása, a házasság, illetve a házasságkötés évfordulója, a gyermekek életének ünnepi napjai, a közösségi élet jeles alkalmai. Felbukkantak a korai gobelineken a régi idők ünnepelt sztárjai, Sarah Bernhard, Asta Nielsen, Márkus Emília, Istvánffy Gabriella, s az 1980-as évek második felében Blaha Lujza, Megyeri Károly, Egressy Gábor arcvonásai is.

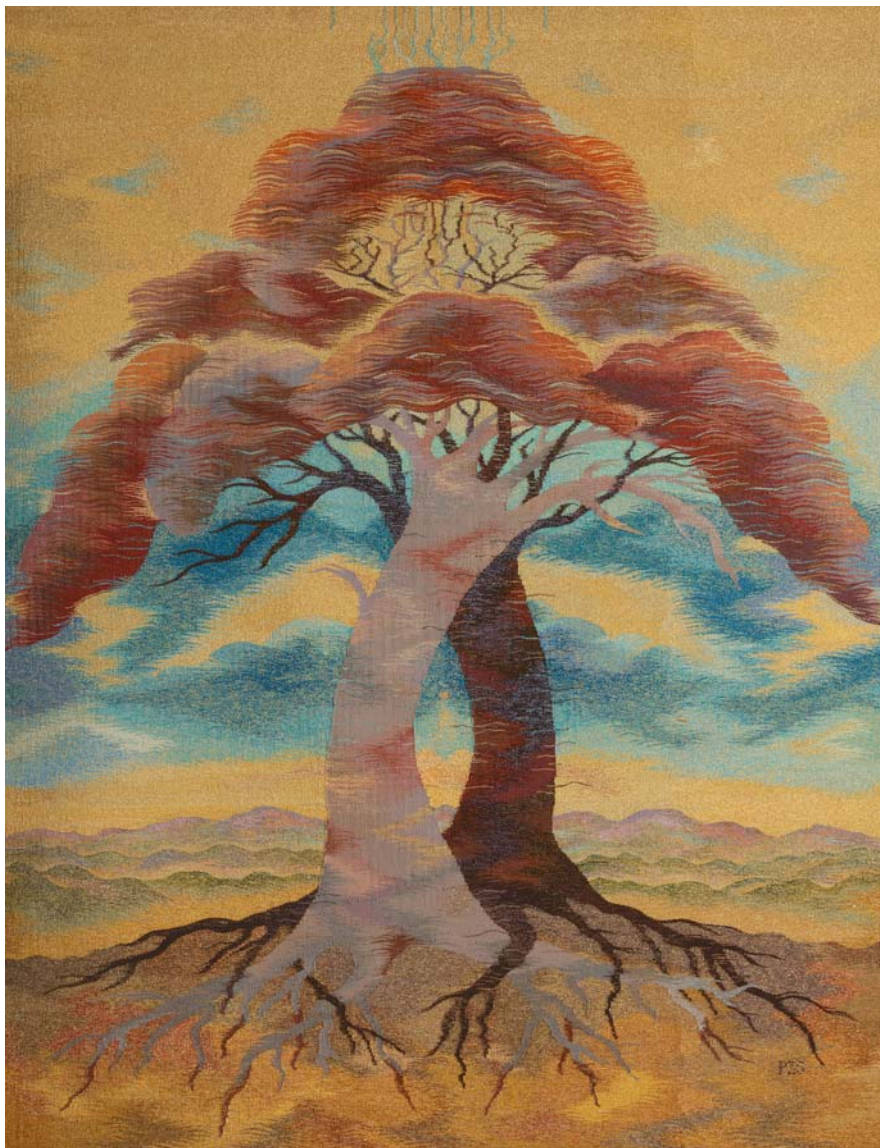
A következő az 1985 körül kezdődött „ikonkorszak”, a népi vallásosság tárgyai ihlette művekkel jellemezhető periódus, amelyben igen nagy szerep jutott a textil „nyersanyagaként” felfogott régi pénzér-méknak vagy más matériáknak – ezek iránti érdeklődését a népi ékszerek iránti vonzalmából eredezteti az alkotó. A következő évtized magyarországi, kelet-közép-európai történései persze éppenséggel nem megerősítették, hanem egyenesen megzavarták annak a bizonyos békés tájnak, a középkori zárt kolostorkertekhez hasonló világnak a nyugalmát, amely Péreli Zsuzsa korábbi művein megjelent. Rendszerváltozások és polgárháborúk, tönkretett tájak és a tönkretett tájból is elüldözött emberek – a század- és ezredvég eseményei láthatóan nem hagyták érintetlenül Péreli munkásságát sem. Nála a külső események okozta változások éppen azért izgalmasak, mert az általuk inspirált művek szervesen illeszkednek a korábbiakhoz. Hiszen már az 1988-ban készült *Ereklyetartó* című mű is (amely nagypapja, Pérely Imre festőművész emlékezetét idézi), kapcsolódik korábbi, fotó inspirálta munkáihoz, másrészt a talált tárgyakat műbe építő textilekhez, ugyanakkor beletartozik abba a sorozatba is, amelyek az *1989 Karácsony* és az *1999 Húsvét* mintegy a mérföldköveit jelentik. Ebben a műegyüttesben kitüntetett szerepet kap a *Tájkép XX. század vége* című 1990-es munka, amely egyrészt a textil anyaghasználat, technikai megújulása szempontjából figyelemre méltó alkotás, ugyanakkor igencsak közérdekű és általános érvényű megfogalmazása olyan félelmeknek, amelyek

PÉRELI ZSUZSA: Boldogasszony, 1987, falikárpit, aranyfonal, gyapjú, selyem, bársony, flitter- és aranyzsinór-applikációk, Magyar Máltai Szeretetszolgálat

alighanem mindannyiunkban élnek ebben a műanyagokkal és benzingőzzel elborított világban – a múzeum bejáratánál ez az alkotás fogadja az érkezőt.

Korábbi értékeinek megőrzése, egyben pedig új művészi-morális problémák felé való tekintés – egy mondatban talán így foglalható össze Péreli munkásságának az 1990-es és az ezredforduló utáni első éveket átfogó periódusa a metafizikus értékeket klasszikus stílusban prezentáló *Ég és föld között* című fejezetben. A *Három nővér*, a *Kitekintés a hihetőből*, a *Korcsolyázás angyali segédlettel* ezer szállal kötődik a korábbi évek műveihöz. Ugyanakkor egyre nagyobb szerep jut bennük a táj elemeiben megfogalmazódó sajátos panteisztikus szemléletnek, amely később olyan nagyszabású művekben jelentkezett, mint az *Asha* és az *Axis Mundi*. Nem utolsósorban olyan festői értékekre hívják fel a figyelmet, amelyek egyedülállóvá teszik Péreli Zsuzsa művészetét a mai magyar gobelinművészetben. Munkái persze újra és újra szétfeszítik a periodizáció, a csoportosítás korlátait, az olyan féművek, mint a *Sentinella*, aligha sorolhatók be ide vagy oda. Az ezredfordulón született *Sentinella* kék színű lepelbe burkolt nőalakja a címnek megfelelően egyszerre őrszem, az értékek őrzője és a munkának önmagát alázatatosan alárendelő ember jelképe – mintha csak az alkotó önarcképe jelenne meg

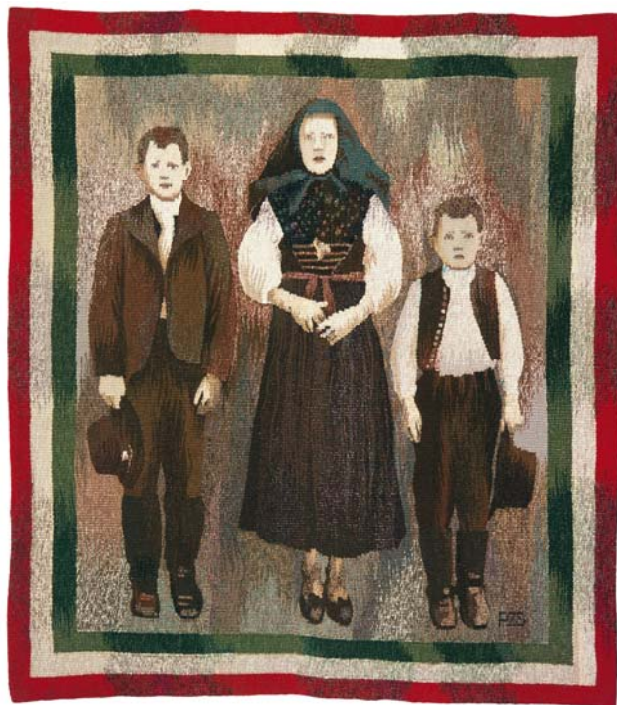

PÉRELI ZSUZSA: Axis Mundi, 2010-2011, falikárpit, gyapjú, selyem, fém, aranyfonal, Kovács Gábor Gyűjtemény

lehetőséget az elmélyülésre, az élet általános, nagy igazságainak a kutatására, megmutatására. Péreli Zsuzsa azt az utat keresi, sejteti a mű nézőjével, amelyet azután saját életünkben mindannyiunknak magunknak kell megtalálni, hogy teljesíthessük a küldetést, amelyet Hamvas Béla így fogalmazott meg: „Az embernek most vissza kell vinnie a természetet ősszállapotába, s a földet újra Paradicsommá kell tennie, mint ahogy az eredetileg is volt... A természetet a megvilágosodott ember emeli fel és a megvilágosodott természet az ember igazi hazája. Ez a világosság az Asha.” Valahol a távolban emelkedő hegyek mögött sejlik föl ez a világosság, a messzeségben, már-már elérhetetlen távolságban. Vagy mégsem olyan elérhetetlen az, amire vágyunk? – kérdezi filozofikusan-ironikusan a méretét tekintve akár a hönünk alá is vehető mű, a *Hordozható messzeség* című. A 2011–12-es *Axis Mundi* két egymásba fonódó fa jelöli ki a világ tengelyét, az egyik legutolsó alkotáson, a *Világosságon* szelíd dombok között kanyargó út vezet az elmosódott horizont magasságában a földi és az égi, a fizikai és a szellemi, az anyagi és a lelki értékek között megvalósuló egység között. *Őrök idők szövedéke* – mondja a kiállítás címe, mintegy arra a vágyott harmóniára utalva, amelynek megérezése nélkül nem jött volna létre a találkozás a gyűjtő és a művész között, de értelemszerűen nem valósulhatott volna meg most ez a tárlat sem – bár sajnos éppen a harmóniát kell egyre jobban nélkülöznünk közeli és távolabbi világainkban. Jól érzi ezt Péreli Zsuzsa is, különben nem készítette volna el a *Daniel Stein családja* (2017) című vegyes technikájú munkáját, amelynek egyes részeit – mintha csak a művész szétszaggatta volna a hordozóanyagként szolgáló papírt – brutális határvonalakkal választja el egymástól. De a történet – mondhatni a *Régimódi történet* – épp e drámai fordulat miatt hiteles.

benne, hiszen Péreli Zsuzsát akár őrszemnek, az értékek védelmezőjének és gyarapítójának is nevezhetnénk. A kárpit alsó részén az ihlető népi textilművészet formái, színbeli gazdagságára utal, felső részén viszont csak a felvetőszálak látszanak, mintegy a néző képzeletére bízva a hiány kitöltését. Felvetőfonalak ég és föld között – mondhatnánk, hasonló módon köti össze a művész a földi halandókat a mindenséggel a 2007-es *Eredeti kópián* is.

A rajzok nem előkészítő jellegűek, hanem önálló műfajt jelentenek a művész számára, hiszen sohasem tesz át egy-egy rajzi motívumot jelentősebb változtatás nélkül gobelinbe, az eltérő technika, anyag alkalmazása jelentős kompozicionális változásokkal jár az ilyen kivételes esetekben is. Jól megfigyelhető ez a jelenség a *Deja vu* című sorozatban is, amelynek darabjaiban Péreli Zsuzsa saját művészeti múltjára, egy-egy korábbi alkotására reflektál, illetve különböző művek egyes motívumait ötvözi, gondolja újra. Ez a sajátos párbeszéd újabb értékekkel gazdagítja az életművet, egyben újabb inspirációs forrást jelent az alkotó számára. Mondhatni újabb

PÉRELI ZSUZSA: Három testvér, 1978, falikárpit, gyapjú, pamut Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság, Debrecen